

جایگاه جهانی کمیساریای عالی حقوق بشر در نظام بین الملل

دکتر مهدی ذاکریان^۱

مقدمه

هم‌زمان با پایان جنگ جهانی دوم، سازمان ملل متحد به منظور ایجاد سازوکاری مطمئن، پایدار و استوار در حفظ صلح و امنیت بین‌المللی و حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی تأسیس گردید. یکی از عوامل اصلی تأسیس چنین سازمانی؛ اتفاق‌های وحشتناک و تکان‌دهنده‌ی جنگ جهانی دوم و به عبارت دیگر وحشت و رعب ایجاد شده توسط نازی‌ها در آن زمان بود. این مسأله یک علاقه‌مندی وسیعی نسبت به حقوق بشر را در میان دولت‌ها و ملت‌ها پدید آورد.^(۱)

سخن آلكسى دوتوكويل^۲ كه مى‌گويد دموكراسى هميشه در معرض تهديد است در مورد حقوق بشر نيز مصداق دارد.^(۲) به همین جهت سازمان ملل متحد طی حیات بیش از پنجاه ساله‌ی خود اقدام‌های مؤثر و مفیدی در رابطه با موضوع حقوق بشر از جمله وضع قواعد و قوانین حقوق بشر^۳ و به وجود آوردن ضمانت‌های اجرایی و حمایت عملی از حقوق

۱. مهدی ذاکریان، پژوهشگر مسایل حقوق بشر است.

2. Alexis de Tocqueville

3. Standard Setting

بشر^۱ در راستای ارتقای حقوق بشر در عرصه‌ی جهانی به انجام رساند تا این که تحولات پدید آمده در نظام بین‌الملل ضرورت یک تحول و تکامل در ساختار سازمان ملل متحد برای حمایت جدی از حقوق بشر را آشکار ساخت. به همین جهت پیشنهادهایی که برای حمایت عملی و به منظور افزایش کارایی سازمان ملل متحد در حمایت از حقوق بشر ارائه می‌شد این بار با حسن استقبال کشورها مواجه گردید. یکی از این پیشنهادها که از دست‌آوردهای تحولات نظام بین‌الملل پس از پایان جنگ سرد است، پیشنهاد تأسیس پست کمیساریای عالی حقوق بشر می‌باشد که طرح تأسیس آن توسط کنفرانس جهانی حقوق بشر وین به مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارائه شد و با قطعنامه‌ی مجمع عمومی سازمان ملل متحد، این ارگان در قالب سازمان ملل ایجاد گردید.

این مقاله با عنایت به تأسیس پست کمیساریای عالی حقوق بشر، ضمن بررسی زوایای مختلف تأسیس کمیساریا و مطالعه‌ی وظایف و فعالیت‌های آن در راستای این فرضیه حرکت می‌کند که: کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد عالی‌ترین مرجع بین‌المللی در نظام بین‌الملل از حیث حمایت و اجرای حقوق بشر خواهد بود.

برای آزمون فرضیه‌ی فوق، وظایف و مسئولیت‌های کمیساریای عالی حقوق بشر به همراه انگیزه‌های پیشنهاد این ایده، همچنین قدرت، اعمال نفوذ و اقدام‌های کمیساریا و شخص کمیسر و توجه سازمان‌های بین‌المللی دولتی و شخصیت‌های سیاسی و حقوقی نسبت به این نهاد، مد نظر قرار می‌گیرند.

ایده‌ی ایجاد: ضرورت‌ها و نیازها

آرزوی همیشگی و سابقه‌دار برخی دولت‌ها، اندیشمندان و شخصیت‌های حقوقی و

مهم‌ترین اقدام سازمان ملل متحد در وضع قواعد و قوانین حقوق بشر، تصویب منشور بین‌المللی حقوق بشر با لایحه‌ی بین‌المللی حقوق بشر شامل اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی است.

1. Protection & Promotion

سیاسی در ایجاد یک مرجع عالی بین‌المللی در داخل نظام ملل متحد با دارا بودن اختیارهای گسترده در زمینه‌ی حقوق بشر از ضرورت و اهمیت آن مرجع در حمایت مؤثر و عملی از حقوق بشر و ایجاد هماهنگی‌های لازم در این زمینه سرچشمه می‌گرفت، اما این آرزو همواره با یأس و ناکامی مواجه می‌شد. از جمله پیشنهاد آقای رنه کاسین^۱ عضو فرانسوی کمیته‌ی تهیه‌ی اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر در سال ۱۹۴۷ مبنی بر ایجاد یک پست دادستانی کلی در مقابل دولت‌ها که مسؤول دفاع از حقوق مردم باشد و با وجود این‌که یک پیشنهاد انقلابی در حقوق بین‌الملل و روابط بین‌الملل در آن زمان محسوب می‌شد، اما از شانس پایینی برخوردار گردید.^(۳)

هم‌چنین در دهه‌ی پنجاه، هنگام بحث در مورد میثاق‌های بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، فکر ایجاد یک ارگان مسؤول حقوق بشر در چارچوب اقدام‌های اجرایی این میثاق‌ها مطرح شد.^(۴) در پنجمین نشست کمیسیون حقوق بشر در سال ۱۹۵۰، استرالیا پیشنهاد ایجاد یک دادگاه بین‌المللی حقوق بشر در ارتباط با رعایت مقررات میثاق‌ها و هم‌چنین رعایت عمومی کنوانسیون‌های حقوق بشر را ارایه داد که نه تنها شامل با دولت‌ها بود بلکه افراد، گروه‌ها و انجمن‌ها در سطح ملی و بین‌المللی را نیز در برمی‌گرفت.^(۵) در همان سال اروگوئه طرح ایجاد یک ارگان دائمی سازمان ملل متحد به نام کمیساریای عالی یا دادستان کل را به مجمع عمومی سازمان ملل متحد ارایه داد که پیش‌نویس آن مبنی بر اعمال میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر توسط این ارگان دائمی و در اختیار داشتن یک قدرت وسیع در احترام و اجرای میثاق‌ها به هفتمین نشست کمیسیون حقوق بشر ارایه شد و نهایتاً در دهمین نشست کمیسیون رد شد.^(۶) تا این‌که در سال ۱۹۶۵ کاستاریکا در بیستمین اجلاس مجمع عمومی برای اولین بار پیشنهاد تأسیس کمیساریای عالی حقوق بشر در نظام سازمان ملل متحد را ارایه کرد^(۷) که هر چند مورد توجه کمیسیون حقوق بشر و شورای اقتصادی - اجتماعی قرار گرفت اما مجمع عمومی این پیشنهاد را مورد

---

1. Rene Cassin

توجه قرار نداد و تنها در سال ۱۹۷۳ اشاره‌ی کلی نسبت به نیاز به ابزارهای حمایت از حقوق بشر کرد. (۸)

اما از هنگام بروز تحولات در نظام بین‌الملل پس از پایان جنگ سرد، به ویژه وقوع رویدادهایی همچون فرو ریختن دیوار برلین و وحدت دو آلمان، اتفاق اعضای دایم شورای امنیت در سرکوب تجاوز عراق به کویت، بی‌اعتباری کمونیسم و به تبع آن فروپاشی شوروی و بلوک شرق، پایان آپارتاید (۹) و تشکیل دادگاه‌های جنایتکاران جنگی یوگسلاوی سابق، رواندا و ... همگی دست به دست هم دادند تا حقوق اساسی انسان‌ها در کانون توجه مراجع بین‌المللی و کشورها قرار گیرد. به قول پطروس عالی دبیرکل سابق سازمان ملل متحد، درحالی که دهه‌های خصومت‌آمیز جنگ سرد، ایفای وعده‌های اولیه‌ی سازمان ملل متحد را غیر ممکن می‌ساخت (۱۰)، اما تحولات واقع در نظام بین‌الملل بسیاری از آرزوهای دیرینه‌ی مطرح شده در سازمان ملل متحد در حمایت از حقوق بشر را ممکن ساخت. بنابراین تغییر فضای بین‌المللی دهه‌ی ۹۰ موجب شد تا ایده‌ی تشکیل یک نهاد دایمی در زمینه‌ی حقوق بشر در داخل نظام سازمان ملل متحد قوت بیشتری گیرد. این امر به خاطر اهمیت کنترل بیشتر بر وضعیت کشورها در رابطه با رعایت حقوق بشر و ضرورت ایجاد هماهنگی بیشتر میان ارگان‌های مختلف سازمان ملل متحد در زمینه‌ی حقوق بشر و همچنین به وجود آوردن یک سازوکار اجرایی عملی برای حمایت فوری از حقوق بشر در وضعیت‌های اضطراری بوده است. (۱۱)

با توجه به شرایط فوق، دومین کنفرانس جهانی حقوق بشر در جریان تحولات بین‌المللی و پس از جنگ سرد در ژوئن ۱۹۹۳ در وین با حضور ۱۷۱ کشور برگزار گردید. قبل از آن در جریان برگزاری این کنفرانس پیشنهاد‌های متعددی به منظور افزایش کارایی سازمان ملل متحد در زمینه‌ی ارتقای حقوق بشر ارایه گردید. از جمله سازمان عفو بین‌الملل در سال ۱۹۹۲ بر اهمیت هماهنگی میان فرآیندهای اجرایی و مسؤولیت‌های سازمان ملل متحد در زمینه‌ی نقض حقوق بشر در سطح بین‌المللی و برجسته نمودن نقش حقوق بشر در ارگان‌های سازمان ملل متحد با ایجاد یک دفتر رسمی در سطح بالا در درون سازمان ملل متحد را مورد

اشاره قرار داد. (۱۲) هم‌چنین در جریان برگزاری اجلاس منطقه‌یی تدارکاتی برای برگزاری کنفرانس جهانی حقوق بشر در سان خوزه (کاستاریکا) در ژانویه‌ی ۱۹۹۳ پیشنهاد تأسیس کمیساریای دایم حقوق بشر سازمان ملل متحد به کنفرانس جهانی حقوق بشر ارائه گردید. اما در جریان اجلاس بین منطقه‌یی ژانویه‌ی ۱۹۹۳ در استراسبورگ تحت عنوان: «حقوق بشر در آستانه‌ی قرن بیست و یکم» که توسط شورای اروپا برای تدارک کنفرانس جهانی حقوق بشر برگزار گردید، مفهوم کمیساریای عالی در آنجا مورد پشتیبانی قرار گرفت. (۱۳) کمیته‌ی تدارکاتی کنفرانس جهانی حقوق بشر نیز این امر را مد نظر قرار داد تا این که ۱۷۱ کشور شرکت کننده در کنفرانس جهانی حقوق بشر وین در جریان تصویب اعلامیه و برنامه‌ی عمل وین ۱۹۹۳ در بخش دوم، ماده‌ی هجده را به تصویب رساندند که براساس آن: «کنفرانس جهانی حقوق بشر به مجمع عمومی سازمان ملل متحد توصیه می‌کند که در موقع بررسی گزارش کنفرانس در چهل و هشتمین اجلاس خود موضوع ایجاد کمیساریای عالی سازمان ملل متحد را به عنوان یک امر مهم برای تقویت و حمایت از کلیه‌ی حقوق بشر، مورد ملاحظه قرار دهد.» (۱۴) بر این مبنای، مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی قطعنامه‌ی A/RES/48/141 بیستم دسامبر ۱۹۹۳، یعنی در اجلاس چهل و هشتم خود و با توجه به توصیه‌ی کنفرانس جهانی حقوق بشر وین، پست کمیساریای عالی حقوق بشر را در درون ساختار سازمان ملل متحد ایجاد نمود. (۱۵)

در مجموع می‌توان عنوان نمود که عوامل و ضرورت‌هایی هم‌چون نیاز به ایجاد هماهنگی میان ارگان‌های مختلف سازمان ملل متحد، ایجاد تسهیلات برای قربانیان نقض حقوق بشر به منظور دست‌یابی به حقوق از دست رفته‌شان، برجسته‌تر نمودن نقش حقوق بشر در ساختار سازمان ملل متحد و تلاش جهت ارتقای عملی حمایت از حقوق بشر موجب شدند تا ایده‌ی ایجاد پست کمیساریای عالی حقوق بشر در جریان تصویب اعلامیه و برنامه‌ی عمل وین ۱۹۹۳ با حسن استقبال کشورهای شرکت کننده در کنفرانس جهانی حقوق بشر وین مواجه گردد.

اختیارات - وظایف

کمیساریای عالی حقوق بشر به عنوان عالی‌ترین ارگان سازمان ملل متحد و عالی‌ترین مرجع بین‌المللی پیرامون حقوق بشر، مسئولیت‌ها و وظایف سنگینی را برعهده دارد. کمیساریا زیر نظر دبیرکل و با همکاری مرکز حقوق بشر، خدمات مشورتی، همکاری‌ها و کمک‌های تکنیکی در پاسخ به تقاضای دولت‌ها، سازمان‌های منطقه‌یی و ... به منظور حمایت از حقوق بشر ارائه می‌دهد. هم‌چنین مسئولیت فعالیت‌های سازمان ملل متحد در زمینه‌ی حقوق بشر را برعهده دارد. (۱۶) شخص کمیسر عالی حقوق بشر، مسئولیت تطبیق و تقویت حقوقی که برای اشخاص از قبیل حقوق مدنی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی قرار داده شده است را داشته و مسؤول ترویج و حمایت از حق توسعه به خصوص حقوق زنان نیز می‌باشد. (۱۷)

وی هم‌چنین مسئولیت کلیه‌ی فعالیت‌های دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر از جمله اداره‌ی آن، وظایف و اموری که قطعنامه‌ی 48/141 مجمع عمومی به او سپرده است، حمایت از پروژه‌ها و فعالیت‌های حقوق بشری نظام ملل متحد و ... را به عهده دارد. (۱۸)

با توجه به سنگین بودن وظایف کمیسر عالی حقوق بشر، مجمع عمومی سازمان ملل متحد طی قطعنامه‌ی خود و با تصمیم به ایجاد پست کمیساریای عالی حقوق بشر تأکید نمود که شخص کمیسر باید دارای یک شخصیت بالای اخلاقی بوده و از تخصص و آگاهی بالا در زمینه‌ی حقوق بشر و آشنایی با فرهنگ‌های مختلف برخوردار باشد. مطابق این قطعنامه، کمیسر عالی حقوق بشر توسط دبیرکل سازمان ملل متحد انتخاب گردیده و به تأیید مجمع عمومی برای یک دوره‌ی چهار ساله می‌رسد که برای یک دوره‌ی دیگر نیز قابل تمدید است. وی وظیفه دارد در چارچوب منشور سازمان ملل متحد، اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر و دیگر ابزارهای بین‌المللی مربوط به حقوق بشر و حقوق بین‌الملل و با سرلوحه قرارداد این امر که حقوق بشر، جهان‌شمول، تجزیه ناپذیر و به هم وابسته است، در راستای حمایت و ترویج حقوق بشر عمل کند. (۱۹) آقای یان مارتین دبیرکل عفو بین‌الملل در همین رابطه می‌گوید: "کمیسر عالی حقوق بشر باید هر صبح با اندیشه‌ی حمایت بهتر از حقوق بشر از

خواب برخیزد».^(۲۰) بنابراین یکی از وظایف اولیه و مهم کمیساریا ترویج و حمایت از همه‌ی حقوق بشر و تشویق همکاری‌های بین‌المللی برای ترویج و حمایت از حقوق بشر است. در همین رابطه کلیه‌ی فعالیت‌های سازمان ملل متحد شامل حق توسعه، حمایت از حقوق بشر، ترویج حقوق بشر، توصیه‌ها و همکاری‌های تکنیکی و ... زیر نظر کمیساریای عالی حقوق بشر انجام می‌شود و گزارشگران ویژه و نمایندگان ویژه با هماهنگی کمیساریای عالی حقوق بشر عمل خواهند نمود.^(۲۱)

خانم مری رایینسون کمیسر عالی حقوق بشر در مورد یکی از وظایف کمیساریای عالی حقوق بشر که در اولویت قرار دارد و عبارت است از توجه هم‌زمان به حق توسعه‌ی اقتصادی و حقوق مدنی و سیاسی می‌گوید: «از زمان مشغول شدنم در پست کمیساریای عالی حقوق بشر، بر ضرورت تطبیق یک روند متعادل در زمینه‌ی حقوق بشر اصرار ورزیده‌ام، به این معنی که ما باید توجه یکسانی نسبت به حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و به حق توسعه با حقوق مدنی و سیاسی داشته باشیم.»^(۲۲)

این مسأله با توجه به تصمیم مجمع عمومی سازمان ملل متحد در قطعنامه‌ی خود مبنی بر این که کمیساریای عالی حقوق بشر باید اهمیت حق توسعه برای همه‌ی ملل را به رسمیت بشناسد و در راستای آن گام بردارد^(۲۳) تقویت می‌شود. به همین خاطر است که خانم مری رایینسون کمیسر عالی حقوق بشر عنوان می‌کند: «حقوق بشر به طور تخصصی از یک سو روی حقوق مدنی و سیاسی تمرکز می‌یابد و از سوی دیگر اهمیت حق توسعه است که جایگاه خاص آن در حقوق بشر نمایان می‌گردد.»^(۲۴)

به علاوه، کمیساریای عالی حقوق بشر مسئولیت ارایه‌ی کمک‌های تکنیکی سازمان ملل متحد برای حمایت از حقوق بشر به کشورهای درخواست کننده را به عهده دارد.^(۲۵) ارایه‌ی خدمات مشورتی و همکاری‌های تکنیکی و مالی از طریق مرکز حقوق بشر و دبیرخانه و دیگر نهادهای مربوطه هنگام تقاضای دولت‌ها یا سازمان‌های منطقه‌یی به منظور دفاع از حقوق بشر در راستای اجرای برنامه‌های حقوق بشر، از جمله وظایف کمیساریای عالی حقوق بشر است که در قطعنامه‌ی مجمع عمومی بر آن تأکید شده است.^(۲۶) هم‌چنین،

کمیساریای عالی حقوق بشر وظیفه‌ی هماهنگی میان قربانیان حقوق بشر، دولت‌ها، سازمان‌های غیردولتی را داشته و به همکاری با کمیسیون فرعی حقوق بشر می‌پردازد. همکاری و هماهنگی با گروه‌های کاری و برپایی مذاکره بین شمال- جنوب از دیگر مسؤولیت‌های کمیساریاست. در ضمن حمایت از اشخاص آسیب‌پذیر مانند زنان و اقلیت‌ها، کودکان و قومیت‌ها از جمله وظایف و مسؤولیت‌های کمیساریای عالی حقوق بشر محسوب می‌شود. (۲۷)

کمیسر عالی حقوق بشر موظف به انجام گفت‌وگو در عالی‌ترین سطوح با حکومت‌ها به منظور پشتیبانی از برنامه‌ها و فعالیت‌های کمیساریای عالی حقوق بشر است (۲۸) و نقش مهمی در بررسی مسایل اضطراری و فوری مربوط به حقوق بشر و مداخله در وضعیت‌های بحرانی که می‌توانند موجب نقض حقوق بشر شوند، دارد که به آن دیپلماسی پیشگیرانه گفته می‌شود. (۲۹) ضمن این که آموزش حقوق بشر و تشویق کشورها به ایجاد فرهنگ حقوق بشری، تحریض دولت‌ها به تصویب کنوانسیون‌های بین‌المللی حقوق بشر و ایجاد نهادهای ملی حقوق بشر از جمله وظایف کمیساریای عالی حقوق بشر است. (۳۰) همچنین کمیساریا مسؤول تسهیل، تقویت، تطبیق و منطقی کردن ساز و کارهای سازمان ملل متحد در زمینه‌ی حقوق بشر در جهت افزایش کارایی آن است. کمیسر عالی موظف به ارائه‌ی گزارش سالانه‌ی فعالیت و اقدام‌های کمیساریای عالی به کمیسیون حقوق بشر است که از این طریق به شورای اقتصادی، اجتماعی و سپس به مجمع عمومی ارائه می‌شود. (۳۱)

در مجموع، وظایف کمیساریای عالی با توجه به موارد اشاره شده در عناوین زیر خلاصه می‌شود:

- الف- ترویج اصل جهان‌شمولی همه‌ی حقوق بشر.
- ب- ایفای نقش اساسی در حمایت از حقوق بشر در سطوح ملی و بین‌المللی.
- ج- تسهیل همکاری‌های بین‌المللی برای حقوق بشر.
- د- هماهنگی بین اقدام‌های جهانی حقوق بشر نظام ملل متحد.
- ر- تشویق به تصویب و اجرای استانداردهای بین‌المللی حقوق بشر.

- س - کمک به توسعهی فرم‌های جدید.
- ص - حمایت از ارگان‌های حقوق بشری ناشی از معاهدات.
- ط - پاسخ به نقض‌های جدی حقوق بشر.
- ع - تقبل اقدام‌های پیشگیرانه‌ی حقوق بشر (دیپلماسی پیشگیرانه).
- ف - تشویق ایجاد نهادهای ملی حقوق بشر.
- ک - نظارت و تقبل فعالیت‌ها و عملیات حقوق بشری.
- ل - ارزیابی آموزش، خدمات اطلاع‌رسانی و همکاری‌های تکنیکی در زمینه‌ی حقوق بشر.

عملکرد کمیساریای عالی حقوق بشر

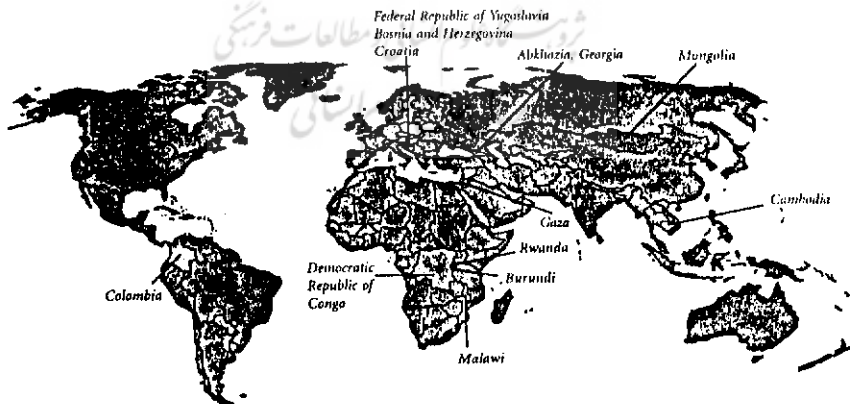
کمیساریای عالی حقوق بشر که مرکز آن در ژنو قرار دارد با توجه به قطعنامه‌ی مجمع عمومی سازمان ملل متحد از سال ۱۹۹۴، آغاز به کار نمود و وظیفه‌ی اشتغال به مسایل مربوط به حقوق بشر را به عهده گرفت. کمیساریای عالی حقوق بشر در ابتدا با هماهنگی و همکاری مرکز حقوق بشر سازمان ملل متحد عمل می‌نمود اما پیرو برنامه‌ی اصلاح سازمان ملل متحد (A/51/950, Para. 79) از ۱۵ سپتامبر ۱۹۹۷ دفتر کمیساریای عالی حقوق بشر و مرکز حقوق بشر سازمان ملل متحد در یک‌دیگر ادغام گردید.^(۳۲) لذا کلیه‌ی مسایل حقوق بشر از مرکز حقوق بشر سازمان ملل متحد به کمیساریای عالی حقوق بشر انتقال یافت. البته خود مرکز حقوق بشر نیز جایگاه بخش حقوق بشر سازمان ملل متحد (۱۹۸۲-۱۹۴۶) بوده است. هم‌اکنون، کمیساریای عالی حقوق بشر به صورت بالاترین ارگان سازمان ملل متحد در زمینه‌ی حقوق بشر فعالیت می‌کند و اختیارات لازم برای اصلاحات ضروری در مورد حقوق بشر به شخص کمیسر داده شده است. از ۵ آوریل سال ۱۹۹۴، آقای خوزه آیالالاسو^۱ نماینده‌ی اکوادور در سازمان ملل متحد^(۳۳) به عنوان نخستین کمیساریای عالی حقوق بشر

1. Jase Ayala-Iasso

بیست و چهار ساعته‌ی دورنگار را دایر کرده است که آمادگی دریافت هر نوع شکایت یا مراسله و مکاتبه در مورد نقض حقوق بشر در هر نقطه‌ی از دنیا را دارد. (۳۵) اشخاص از این طریق می‌توانند با کمیساریای عالی حقوق بشر ارتباط ایجاد کنند و موارد نقض حقوق بشر را به اطلاع کمیساریای عالی حقوق بشر سازمان ملل متحد برسانند. کمیساریا، راهنمایی‌های لازم را در اختیار قربانیان نقض حقوق بشر قرار خواهد داد و اقدام‌های ضروری در حمایت از قربانیان را به عمل می‌آورد.

هم‌چنین کمیساریا در زمینه‌ی حق توسعه، تحقیقات و آموزش حقوق بشر فعالیت‌های جدی انجام داده است و در نقاط مختلف جهان دفاتری را به منظور ترویج و ارتقای حقوق بشر دایر کرده است به گونه‌ی که در کشورها و مناطق آبخازی (گرجستان)، برون‌دی، کامبوج، کلمبیا، یوگسلاوی سابق، غزه، مالووی، مغولستان، جمهوری دموکراتیک کنگو و رواندا که در تصویر الف آمده است به طور رسمی فعالیت داشته و دفاتر آن مسؤل ایجاد نهادهای ملی به منظور ترویج و حمایت از حقوق بشر، ارزیابی اطلاعات در این زمینه، به علاوه آموزش مسایل حقوق بشر در این مناطق هستند. (۳۶)

دفا‌تر کمیساریای عالی حقوق بشر در دنیا

نتیجه

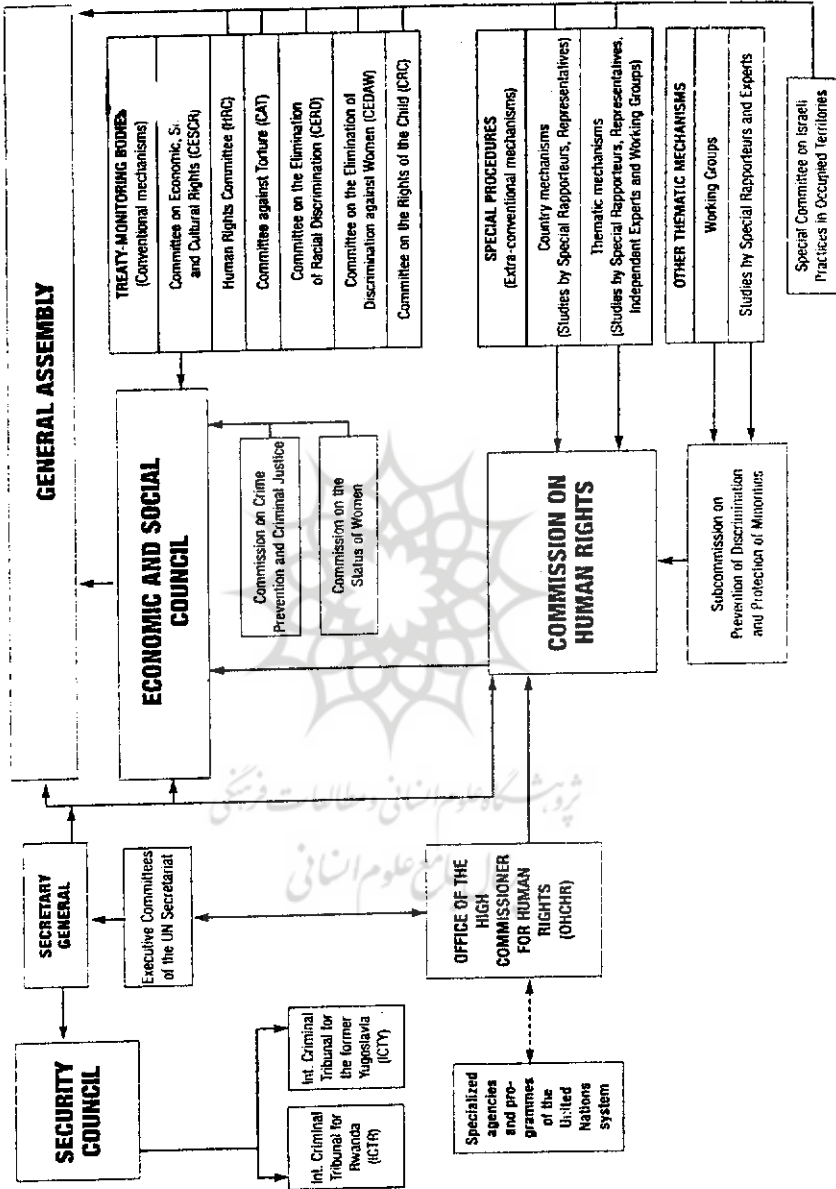
در سال‌های اخیر، رویدادهای فوق‌العاده مهمی در عرصه‌ی بین‌المللی به وقوع پیوسته‌اند که نتیجه‌ی آنها پایان جنگ سرد و نوید یک نظام جدید بین‌المللی مبتنی بر همکاری‌های میان کشورها در زمینه‌ی حمایت از حقوق اساسی انسان‌ها، توجه بیشتر به سازمان ملل متحد، مبارزه با تروریسم و حفظ محیط زیست و کنترل جمعیت بوده است.

دومین کنفرانس جهانی حقوق بشر که از ۱۴ تا ۲۵ ژوئن ۱۹۹۳ با مشارکت ۱۷۱ کشور در وین برگزار گردید با توجه به تقویت عامل حمایت از حقوق بشر در نظام کنونی بین‌المللی، تلاش‌هایی را برای تقویت بیشتر فعالیت‌های تکنیکی سازمان ملل متحد و هماهنگی میان ارگان‌های متعدد این سازمان برای حمایت از حقوق بشر به عمل آورد که مهم‌ترین آنها تشویق و توصیه‌ی ایجاد پست کمیساریای عالی حقوق بشر به مجمع عمومی بوده است. با توجه به توصیه‌ی صریح و قاطع اعلامیه و برنامه‌ی عمل وین ۱۹۹۳، مجمع عمومی پست کمیساریای عالی حقوق بشر را طی قطعنامه‌ی ۲۰ دسامبر ۱۹۹۳ (A/RES/48/141) ایجاد نمود و کمیساریا به عنوان عالی‌ترین مرجع در زمینه‌ی حقوق بشر در سطح جهانی از آوریل سال ۱۹۹۴ رسماً آغاز به کار نمود.

روند فعالیت و افزایش اهمیت کمیساریای عالی حقوق بشر از بدو تأسیس تا زمان حاضر بیانگر حسن استقبال کشورها و سازمان‌های بین‌المللی، منطقه‌یی و غیردولتی از چنین ارگانی است. به گونه‌یی که به گفته‌ی کوفی عنان دبیرکل سازمان ملل متحد: حقوق بشر از یک جایگاه مرکزی در سازمان ملل متحد و جامعه‌ی بین‌المللی برخوردار گردیده است. (۳۷)

کمیسیاریای عالی حقوق بشر ضمن این که وظیفه‌ی حمایت و پشتیبانی از حقوق قربانیان نقض حقوق بشر را بر عهده دارد، در ترویج و جهانی کردن استانداردهای حقوق بشر و حمایت از آنها نقش قابل توجهی یافته است و در پی‌گیری حق توسعه فعالیت‌های مؤثری را انجام داده است. نقش کمیساریا به اندازه‌یی در درون سازمان ملل مؤثر بوده که توانسته است، حقوق بشر را تبدیل به یک دستور کار دایمی در سازمان ملل متحد کند. (۳۸) تصویر بیانگر نقش کمیساریای عالی حقوق بشر در این رابطه است: (۳۹)

The United Nations Human Rights Machinery

با توجه به اهمیت رعایت حقوق بشر در نظام نوین بین‌المللی و جایگاه آن در تحکیم صلح و امنیت بین‌المللی؛ هم‌چنین ارتباط دو مقوله‌ی حقوق بشر و صلح بین‌المللی که امروزه در ارتباط متقابل با یکدیگر^۱ محسوب می‌شوند، نقش کمیساریای عالی حقوق بشر که در این زمینه فعالیت می‌کند، برجسته‌تر می‌گردد. خانم مری رابینسون در این راستا عنوان می‌کند: تجاوزهای امروزی به حقوق بشر عامل درگیری‌های آینده هستند.^(۴۰) اجماع جامعه‌ی بین‌المللی در وجود ارتباط، بین رعایت حقوق بشر و حفظ صلح و توسعه^(۴۱) پدیده‌ی است که خود نشانگر جایگاه درجه اول کمیساریای عالی حقوق بشر در نظام بین‌الملل و حتی در سیاست بین‌الملل است. به همین دلیل کشورها تلاش می‌کنند تا در مظان اتهام جامعه‌ی بین‌المللی مبنی بر نقض حقوق بشر قرار نگیرند. با توجه به این امر همکاری کشورها با کمیساریای عالی و نوع موضع‌گیری کمیساریا، به ویژه اظهار نظرهای شخص کمیسر و صدور اعلامیه‌های کمیساریا می‌تواند بر حیثیت و اعتبار بین‌المللی کشورها اثر مستقیم داشته باشد. در مجموع و با توجه به عوامل زیر:

یکم- بروز رخدادهای واقع در نظام بین‌الملل در راستای توجه به حقوق انسانی،

دوم- توصیه‌ی کنفرانس جهانی حقوق بشر وین و تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ایجاد پست کمیساریای عالی حقوق بشر،

سوم- نوع وظایف و مسؤولیت‌های کمیساریای عالی حقوق بشر در عرصه‌ی بین‌المللی،

چهارم- اقدام‌ها و فعالیت‌های انجام شده از سوی کمیساریا،

نتیجه گرفته می‌شود که کمیساریای عالی حقوق بشر از یک جایگاه اصلی و مرکزی در عرصه‌ی بین‌المللی در زمینه‌ی حقوق بشر برخوردار گردیده که در آینده می‌تواند به عنوان یک نهاد اثرگذار، به طور مستقیم در سیاست بین‌المللی و روابط بین‌المللی نقش آفرینی کند.

کتاب‌شناسی

1. Singer Michael, (1997), The Future of International Human Rights, (Washington: International rule of law center), P.3.
2. La lumiere Catherine, (1993), Les droits de l'homme a laube du XXI Siecle. (Strasbourg: les editions du conseil de l'europe), P. 6.
3. See: United Nations, (1996), The high Commissioner for human rights: An introduction, (Geneva: United nations publications), P. 2.
و. ر. ک: مهرپور حسین، (۱۳۷۷)، نظام بین‌المللی حقوق بشر. (تهران: مؤسسه اطلاعات). ص ۱۶۵.
۴. مهرپور حسین، پیشین، ص ۱۶۶.
۵. مشابه چنین پیشنهادی از سوی کلمبیا در سال ۱۹۶۲ به ششمین کمیته‌ی مجمع عمومی ارایه شد. ببینید: United Nations, Op. Cit.
6. United Nations, Ibid, PP. 2-3.
۷. اعلایی مصطفی (۱۳۷۵)، کنفرانس جهانی دین و شیوه‌های نظارت بین‌المللی بر رعایت حقوق بشر، فصلنامه‌ی مطالعات سازمان ملل متحد، سال اول، شماره‌ی سوم و چهارم، پاییز و زمستان ۱۳۷۵، ص ۸۷.
8. United Nations, Op.Cit., P. 3.
9. Cotler Irwin & Eliais F. Pearl, (1992), International Human Rights law: Theory and Practice, (Montreal: The Canadian human rights foundations), P. 1.
۱۰. پطروس غالی پطروس (۱۹۹۲)، دستور کاری برای صلح، (تهران: مرکز اطلاعات سازمان ملل متحد در تهران)، ص. ۱.
۱۱. اعلایی مصطفی، همان، ص ۸۸.
12. United Nations, Op. Cit., P. 4.
13. Ibid.
۱۴. نمایندگی سازمان ملل متحد در تهران (۱۳۷۶)، کنفرانس جهانی حقوق بشر: اعلامیه و برنامه‌ی عمل بین

۱۹۹۳، (تهران: مؤسسه‌ی چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه)، ص ۲۱.

15. Van Weerelt Patrick, (1998), The right to development, "Human Rights", No. 2, P. 5.
16. Nations unies, (1995), les nations unies et les droits de l'homme 1945-1995, (New York: Publications des nations unies). PP. 113-118.
17. Robinson Mary, (1998), Realizing human rights: "Take hold of it boldly and duly...", (Geneva: The united nations department of public information), P. 2.
18. Office of the united nations High commissioner for human rights, (1999), <http://www.unhcr.ch/html/hchr.htm>, P. 2.
19. Nations- unies, Op. Cit., PP. 471-472.
20. Robinson Mary, (1998.a), Op. Cit., P. 4.
21. Nations- unies, Op. Cit., P. 133.
22. Robinson Mary, (1998.b), Editorial, "Human Rights", No. 2, 1998, P. 3.
23. Van weerelt Patrick, Op. Cit.
24. Robinson Mary, (1998 a), Op. Cit., P. 3.
25. Annan Kofi A, (1997), Strengthening united nations action in the field of human rights: Prospects and priorities, "Harvard Human Rights Journal", Vol. 10, Spring 1997, P. 4.
26. See: A/RES/48/141, 20 dec 1993.
27. Tistunet Eric, (1998), Situation des droits de L'homme dans le nouvel Ordre mondial. (entretien). (Geneve: Nations- unies). P. 1.
28. Annan kofi A., Op. Cit., P. 5.
29. Gaham Hamid, (1998), le systeme de protection des droits de l'homme de l'organisation des nations unies, (Strasbourg: I.I.D.H.), P. 177.
۳۰. مهرپور حسین، (۱۳۷۷)، "گزارش از پنجاه و چهارمین اجلاس کمیسیون حقوق بشر"، فصلنامه‌ی مرکز تحقیقات استراتژیک، شماره‌ی ۱۶-۱۵، ص ۱۹۹.
31. Gomez del Prado Josel, (1996), le systeme de protection et promotion des droits de

- L'homme de l'organisation des nations unies et ses institutions specialisees, (Strasbourg: I.I.D.H.), P. 19.
32. Office of the United Nations high commissioner for human rights, Op. Cit., P. 2.
33. Buergental Thomas, (1996), International Human Rights, (Eaga: West publishing), P. 96.
34. United Nations, (1998. a), The universal declaration of human rights 1948- 1998, (New York: The united nations department of public information), P. 10.
35. Nations unies, (1998), Connaitne les droits de l'homme sur le bout des doigts. (Geneve: Publication des nations uni es.), PP. 1-3.
36. Marotta Francesca, (1998), High Commissioner for human rights field offices, "Human Rights". No. 1, winter 1997-1998, P. 12.
37. Annan Kofi A., Op. Cit., P. 1.
38. United Nations, (1998. a), Op. Cit.
39. United Nations, (1998. b), Human Rights today, (New York: united nations publications), P. 13.
40. United Nations Human Rights Website, (1998), <http://www.unhchr.ch/hchr-un.htm>.
41. Annan Kofi A., Op. Cit., P. 6.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی